

Vigotten och Narrveten

En mindre sjö – drygt 2 km lång – på gränsen mellan Lemnhults och Näshults socknar i Östra härad i Njudung i Småland heter *Vigotten*. Äldre belägg är: Wigotten Lacus 1688 LSA E 25, Wijgotten 1690 LSA E 37. Elof Hellquist (1903–06 1 s. 711) ägnar nästan en helsida åt namnet. Han menar att i sjönamnet »ett gudanamn föreligger, motsvarande ett isl. **Végautr*» och att det alltså »innehåller fsv. *vi-* 'hälgedom' ock en motsvarighet till det isl. *Gautr*, namn på Oden». Han säger vidare: »Nu kunde man visserligen [...] rent teoretiskt tänka sig, att det är personnamnet *Viguter* eller *Vigöter* som här ingår. Men mot ett dylikt antagande talar kraftigt, att personnamn annars icke bilda osammansatta sjönamn.»

Hellquists tolkning är givetvis inte hållbar. Nyckeln till förklaringen av namnet *Vigotten* ligger enligt min mening i ett pergamentsbrev i Riksarkivet, daterat i Vetlanda den 26 juli 1404 (SDns 1 s. 358), som lyder:

Alla the mæn thetta breff høra ella see helsar jak pæter clauusson æwerdhe-
lika meth gudhi. kennis jak meth thesso mino nærwarande vjno breue, thet
jak hawer gjort eet rææt jordha skipte meth renliwis mannom herra abot jøn-
is ok *conuentonne* j nydal, innan swa matto, thet jak giwer clostreno j nydal en
gardh i thorpstadh ok ther meth alla the skipte ok jordhalyti, jak æghir j flaghu,
ffor en gardh j wigutanæs ok for the skipte clostrit æghir j wigutanæsi jnnan
hemmingx bole j forsaridhe, ok for then skuld affhendir jak mik ok minom arff-
wom thet fornempda goz j thorpstadh ok the skipte jak aat hawer til thema
dagh jnnan flaghu, ok sköte jak thet alt saman meth allom tillaghum j wato ok
thorro, nær ok fierran, engo vndan takno, vndir thet fornempda closter j nydal
til æwerdhelika ægho. Jn cuius rei testimonium et firmiorem noticiam sigilla
nobilium et discretorum virorum videlicet domini johannis in alsidhom, prepo-
siti, birgeri trvlla, halstani pætersen, mathie karlson et nicolai diekn, prefecti et
prolocutoris in østrahæreth, presentibus appendi postulo, me proprium sigillum
non habente. datum hwetelanda, anno domini m^occcc^o quarto, in crastino sancti
jacobi apostoli.

Det är alltså Peter Clausson som gör ett jordaskifte med Nydala kloster genom att byta sina egendomar i Nye socken, Östra härad: en gård i Torpstad, samt de skiften och jordlotter han äger i Flage, mot klostrets egendomar: *ffor en gardh j wigutanæs ok for the skipte clostrit æghir j wigutanæsi jnnan hemmingx bole j forsaridhe*. Det är egendomligt att *j wigutanæs(i)* upprepas, liksom att gården *Wigutanæs* sägs ligga *jnnan hemmingx bole*. Forsaryd ligger i Fågelfors socken i Handbörds härad vid Emån, men någon gård *Vigutanæs* eller liknande finns inte där. Förklaringen torde vara att skrivaren skrivit fel och egentligen skulle skrivit: *ffor en gardh j wigutanæs ok for the skipte clostrit æghir jnnan hemmingx bole j forsaridhe*. Namnet *Wigutanæs* hör av allt att döma samman med sjönamnet *Vigotten* och gården *Wigutanæs* går sannolikt att återfinna i Östra härad, i omedelbar närhet av sjön.

Åtta år tidigare, 1396 (14/4 Västbo ting SRAp), byter nämligen Nisse Kromma bort till Nydala kloster följande egendom: *alt mitt goz j faghirhwlte swasom ær thridiungin aff allom bynom ok en litin gardh ther hart nær liggjande som kallas næsia jnnan limandhulta sokn j østrahæret*. Fagerhult ligger i Lemnhults socken i Östra härad. Nässja är en by i samma socken invid sjön *Vigotten* och ca 3 km öster om Fagerhult.

Gården *Wigutanæs* är rimligen identisk med denna lilla gård och är alltså en gård i byn Nässja, som 1540 omfattade 4 gårdar, en sämjegård och 3 frälsegårdar.

Wigutanæs skulle då kunna vara ett ursprungligt naturnamn. Personnamn är visserligen ovanliga som förleder i namn på *-näs*, men exempel finns såsom *Karsnäs* (Karlssnäs 1361 avskr. SD 8 s. 94) i Nye socken. Troligare är ändå att *Wigutanæs* faktiskt är primärt bildat som bebyggelsenamn: 'Vigutes gård på näset', antingen som namn på en av gårdarna i byn Nässja eller som ett alternativt (äldre?) namn på byn Nässja. Den har ju sitt namn, pluralis av *näs*, efter sitt läge där flera formationer nära byn i anslutning till sjöarna Serarpasjön, Vigotten och Lillsjön kan beskrivas som *näs*. Sjönamnet *Vigotten* bör i sin tur vara sekundärt bildat till namnet *Vigutanäs* (jfr t.ex. *Amungen* till *Amundsböle*; SOL s. 23).

Wigutanæs har som förled mansnamnet fsv. **Vigute*, runnordiska **Wiguti*. Namnet är inte belagt, men efterleden *-guti* finns företrädd av namnen *Aguti* och *Øyguti* (NRL s. 17, 95, 268). Efterleden *-guti* kan betraktas som »en svag biform till e.l. → *-gautr* med avljuds växling» (NRL s. 95). Svaga avljudsformer förekommer ofta som efterledsvarianter i germansk ordbildning. Intressant är då att namnet *Wigotr* är belagt på runstenen Sm 111 i Vetlanda, Östra härad (NRL s. 253).

*

Jan Paul Strid (1981 s. 158 ff.) har övertygande visat att det ursprungliga namnet på sjön med namnet *Skärvetesjön* (Skiarfven lacus 1688 LSA E 25, Skiärvitasjön u.å. [1700-talet?] LSA E 4) i Skirö och Stenberga socknar i Östra härad varit fsv. *Skærve*, och att det nuvarande sjönamnet, liksom namnet *Skärvete* (skervita skøglo 1421 12/7 Skurebo SRap) på en gård nära sjön, ytterst går tillbaka på ett fsv. **Skærvaviti*, en sammansättning av sjönamnet och fsv. *viti* 'vårdkase, gränsmärke'. Men för den endast 2,5 km därifrån belägna sjön *Narrveten* (Närweten lacus 1646 LSA E 12, Narveden lacus 1688 LSA E 25, Nerveden lacus 1690 LSA E 37) räknar han i stället med en bildning till ett adjektiv **narvotter* 'hopklämd, snörd' (Strid 1981 s. 160). Det är dock svårt att inte vilja se ett närmare bildningsmässigt samband mellan de två namnen. Mest närliggande är att ett ursprungligt sjönamn **Narve(n)* 'den trånga, avsnörda' – med ett par paralleller i Sverige (Strid 1981 s. 155 ff., 162 ff.) – ombildats till *Narrveten* under påverkan av namngruppen *Skärvete*, *Skärvetesjön* och *Skärveteån* (ån som rinner från Skärvetesjön till Narrveten och vidare därifrån mot sydost).

Litteratur

- Hellquist, Elof, 1903–06: Studier öfver de svenska sjönamnen, deras härledning och historia [1–6]. Stockholm. (SvLm 20:1–6.)
- Strid, Jan Paul, 1981: Nären, Njärven och Njurhulten. Studier över en grupp svenska sjönamn och därmed samhöriga ord i nordiska språk. Stockholm. (Acta Universitatis Stockholmiensis. Stockholm studies in Scandinavian philology. New series 15.)

Staffan Fridell